

תאריך עדכון: 05.2017

שם הקורס: "מחלוקת במעגלי המשפחה"

ד"ר אלומה רייס

התוכנית ללימודי ניהול ויישוב סכסוכים ומשא ומתן

סוג הקורס: שיעור

היקף שעות: 2 נ"ז

סמסטר: ב'

שנת לימודים: תשע"ח

אתר הקורס באינטרנט: יוקם בהמשך.

רציונל הקורס:

המשפחה מתאפיינת במערכת יחסים קרובה בין פרטים שונים, שקיים ביניהם פער מגדרי, גילאי ודורי, מעבר להבדלים בהיבטים מגוונים. מערכת היחסים הקרובה הזו מחייבת יצירת שותפויות מסוגים שונים, החל מקיום פיזי משותף, דרך דרכי התנהלות משותפות ועד שותפות בהיבטים כלכליים. מטבע הדברים, עצם השותפויות וכן הצורך בקבלת החלטות מרובות מציפות מחלוקות שונות במשפחה, הגרעינית והמורחבת, במעגליה השונים – בין הורים לילדיהם, בין אחים, בין בני זוג, בין פרט למשפחת המוצא של בן זוגו, ועוד. לכל מעגל משפחתי שכזה ישנם מאפייניו הייחודיים, היבטים רגשיים נלווים, דילמות אופייניות בקשר, נושאי קונפליקט שכיחים, וכמובן גם דרכי התמודדות עם הפערים וצעדים אופייניים ליישוב המחלוקת. כל אלו נטועים עמוק במציאות העכשווית וכמובן מושפעים מההקשר החברתי-תרבותי. פעמים לא מעטות, הקירבה מחד והשונות מאידך הופכים לקונפליקטים לא פתורים ביחסים המשפחתיים, הנושאים מטען רגשי שלילי ועוצמתי (כמו קינאה, יחסי אהבה-שנאה, אכזבה וכדומה) ומתאפיינים במתח מתמשך (כגון מאבקי כוח, יריבות ועד ניתוק קשר). במקרה כזה, בני המשפחה יכולים להיעזר באיש המקצוע, המשלב הבנה מקצועית הן בתחום הטיפול והמשפחה והן בתחום ניהול קונפליקט ובניית הסכמות, להיחלצות מהמחלוקת הלא פתורה אל עבר צמיחה אישית ומשפחתית.

מטרות הקורס:

1. היכרות עם מעגלי המשפחה השונים, מאפייניהם, קונפליקטים שכיחים אופייניים להם, דפוסים ומקורות.
2. היכרות עם מושגים ועם מודלים רלוונטיים בתחום הפסיכולוגיה של הפרט והמשפחה.
3. חשיפה לדרכי התמודדות עם קונפליקטים במעגלי המשפחה ויישובם.

מהלך השיעורים:

הקורס יסלם הרצאות, ניתוחי מקרה וסימולציות, קטעי סרטים, דיונים כיתתיים, פרזנטציות והתנסות אישית חווייתית.

נושאי הקורס:

- מהי משפחה? המשגות ואתגרים בראי הזמן
- הורות – משימות, שלבים, סוגי קונפליקטים אופייניים בין דוריים (בילדות, בבגרות הצעירה ובהמשך)
- אחאות – מאפייני היחסים והיבטים של מחלוקת בין אחים לאורך החיים
- זוגיות – שותפות ייחודית ורבת פנים, ואתגריה העכשוויים
- הגיל השלישי – סוגיות אופייניות, דילמות ומחלוקות שכיחות בגיל הזהב
- משפחות עכשוויות (חד הוריות, הורים בני אותו מגדר, פרק ב') – דפוסים והתמודדויות

מנחת הקורס:

ד"ר אלומה רייס - פסיכולוגית קלינית מומחית, דוקטור בפסיכולוגיה מטעם האוניברסיטה העברית בירושלים, מטפלת בעלת ותק במגזר הציבורי ובקליניקה פרטית. מנחה בקורסים של משא ומתן, קונפליקט וגיבור ומגשרת בכירה מזה עשרים שנה. בעלת ניסיון רב הן בטיפול בהקשרים אישיים, הוריים ומשפחתיים והן בתהליכי גישור פנים משפחתיים (בין הורים וילדים, בין אחים, בין זוגות, וכן גישור לגירושין).

דרישות הקורס:

- ✓ תרומה לדין (20% מהציון הסופי)
- ✓ הצגת נושא (מאמר / מושג / מודל) בפורמט Ted בכיתה (30% מהציון הסופי)
- ✓ עבודה כתובה (50% מהציון הסופי)

ביבליוגרפיה:

▪ משפחה

בר-יוסף, ר. (1996) סוציולוגיה של המשפחה לאור שינויים חברתיים וחידושים ביוטכנולוגיים, מגמות, לח, 1, 5-29.

ברגמן, ז., כהן, א. (1995), המשפחה, מסע אל עמק השווה, עם עובד, תל אביב.

פוגל-ביז'ואי, ס. (1999) משפחות בישראל: בין משפחתיות לפוסט-מודרניות. בתוך: ג. רוזן (עורך) מין, מגדר, פוליטיקה, הקיבוץ המאוחד, תל אביב. עמ' 107-166.

פוגל-ביז'ואי, ס. (2009) משפחות בישראל: מגמות ומאפיינים, כורת, 17, 12-14.

Kinlaw, C. R., Gatins, D., & Dunlap, L. L. (2015) Differences in Views of Family Life According to Age, Gender, and Parental Marital Status, Journal of Divorce and Remarriage, 56:7, 517-534.

▪ הורות

כהן, א. (2007) חויית ההורות: יחסים, התמודדויות והתפתחות, הוצאת אח, קרית ביאליק.

Newberger, C. M. (1980) The Cognitive Structure of Parenthood: Designing a Descriptive Measure. In R. L. Selman & R. Yando (Eds.), New Directions for Child Development: Clinical Developmental Psychology, (No. 7), pp. 45-67, San Francisco: Jossey-Bass.

▪ הורות לילדים בוגרים

ברק, ח. (2006), כשהילדים יוצאים מהבית, יסוד, חולון.

לויצקי, נ. (2007) הורות בוגרת: דילמת ההתערבות – מהלכי איזון בסוגיות של השפעה. בתוך: א. כהן, חויית ההורות: יחסים, התמודדויות והתפתחות, הוצאת אח, קרית ביאליק, עמ' 163-188.

Bengtson, V., Giarruso, R., Mabry, J. B. & Silverstein, M. (2002) Solidarity, Conflict and Ambivalence: Complementary or Competing Perspectives on Intergenerational Relationships? Journal of Marriage and Family, 64:3, 568-576.

Luscher, K. (2002) Intergenerational Ambivalence: Further Steps in Theory and Research. Journal of Marriage and Family, 64:3, 585-593.

▪ אחאות

אברמוביץ ה. (2016) אחים ואחיות, פסיכולוגיה מיתוס ומציאות, רסלינג, תל אביב.

קלוגר, ג'. (2013) אפקט האחים, מודן, בן שמן.

Finzi-Dottan, R., Cohen, O. (2011) Young Adult Sibling Relations: The Effects of perceived parental favoritism and narcissism, The Journal of Psychology Interdisciplinary and Applied, 145:1, 1-22.

Gass, K., Jenkins, J. & Dunn, J. (2007) Are Sibling Relationships Protective? A Longitudinal Study, Journal of Child Psychology and Psychiatry 48:2, 167–175.

Mones, A. G. (2001) Exploring Themes of Siblings Experience to Help Resolve Couples Conflict, Family Journal, 9:4, 455-460.

Recchia, H. E., Howe, N. (2009) Associations Between Social Understanding, Sibling Relationship Quality, and Sibling' Conflict Strategies and Outcomes, Child Development, 80:5, 1564-1578.

Sanders, R. (2004) Siblings Relationships: Theory and Issues for Practice. New York: Macmillan.

Scharf, M., Shulman, S. & Avigad-Spitz, L. (2005) Sibling relationships in emerging adulthood and adolescence, Journal of Adolescent research, 20:1, 64-90.

Suitor, J. J., Gilligan, M., Johnson, K., & Pillemer, K. (2014) Caregiving, perceptions of maternal favoritism, and tension among siblings, The Gerontologist, 54:4, 580-588.

▪ זוגיות

קוליק, ל., חבושה-מורגנשטרן, ח. (2009) דפוסי התמודדות של נשים עם קונפליקטים תוך-זוגיים בתחילת הנישואין, חברה ורווחה: רבעון לעבודה סוציאלית, 29:4, 399-429.

קורן, ר. (2002), הקשר הזוגי, הגלוי והסמוי בחיינו הזוגיים, ראמים בע"מ, חולון.

Diamond, R. M., Brimhall, A. S. & Bramesfeld, K. D. (2017) Got Trust? A Mixed-Method Consideration of How Past Relationships Influence Perceptions of Trust, Journal of Divorce and Remarriage, 58:1, 64-81.

Gottman, J. M., Driver, J. L. (2005) Dysfunctional Marital Conflict and Everyday Marital Interaction, Journal of Divorce and Remarriage, 43:3, 63-77.

Laursen, B., Hafen, C. A. (2010) Future Directions in the Study of Close Relationships: Conflict is Bad (Except When It's Not), Social Development, 19:4, 858-872.

Levite, Z., Cohen, O. (2012) The Tango of Loving Hate: Couple Dynamics in High-Conflict Divorce, Clinical Social Work Journal 40, 46–55.

Segrin, C., Hanzal, A. & Domschke, T. J. (2009) Accuracy and Bias in Newlywed Couples' Perceptions of Conflict Styles and the Association with Marital Satisfaction, Communication Monographs, 76:2, 207-233.

▪ הגיל השלישי

אלון, נ., אליצור, א. (2017) "חיסול חשבונות" עם הורים מזדקנים. גרסה אלקטרונית, אתר פסיכולוגיה עברית, 12.03.2017.

גרין, ו., איילון, ל. (2012) השיח הבין דורי במעבר לדיור מוגן למבוגרים, גרנטולוגיה וגריאטריה, 3, 31-55.
הנטמן, ש. (2010) דור הסנדוויץ': כפל תפקידים, הקונפליקט הבין דורי והשפעתו על היחסים במשפחה המבוגרת. בתוך י. בריק, א. לבנשטיין (עורכים) הזקן והמשפחה: סוגיות מרכזיות ביחסים רב-דוריים. אשל, האגודה לתכנון ולפיתוח שירותים למען הזקן בישראל, ירושלים, עמ' 90-109.

כץ, ר., לבנשטיין, א., בריק (2010) יחסים בין דוריים וזיקנה בעידן המודרני: השוואות בין מדינתיות. בתוך י. בריק, א. לבנשטיין (עורכים) הזקן והמשפחה: סוגיות מרכזיות ביחסים רב-דוריים. אשל, האגודה לתכנון ולפיתוח שירותים למען הזקן בישראל, ירושלים, עמ' 53-73.

Burnes, D., Pillemer, K. & Lachs, M. S. (2016) Elder abuse severity: a critical but understudied dimension of victimization for Clinicians and researchers, The Gerontologist, 57, 1–12.

Clarke, E. J., Preston, M., Raskin, J. & Bengston, V. L. (1999) Types of Conflicts and Tensions Between Older Parents and Adult Children, The Gerontologist, 39:3, 261-270.

Hogerbrugge, M.J.A., Komter, A.E. (2012) Solidarity and Ambivalence: Comparing Two Perspectives on Intergenerational Relations Using Longitudinal Panel Data. The Journals of Gerontology, Series B: Psychological Sciences and Social Sciences, 67:3, 372–383.

Kramer, B. J., Kavanaugh, M., Trentham-Dietz, A., Walsh, M., & Yonker, J. A. (2010) Predictors of Family Conflict at the End of Life: The Experience of Spouses and Adult Children of Persons with Lung Cancer, The Gerontologist 50:2, 215-225.

Lowenstein, A. (2007) Solidarity-Conflict and Ambivalence: Testing Two Conceptual Frameworks and their Impact on Quality of Life for Older Family Members, Journal of Gerontology Social Sciences, 62 B, 100-107.

Wall, J. C., Spira, M. K. (2012) A Conceptual Framework for Differential Use of Mediation and Family Therapy Interventions with Older Adults and Their Families, Journal of gerontological social work, 55:3, 282-297.

▪ משפחות עכשוויות

ליבליך, ע. (2003) סדר נשים: סיפורי נשים במשפחה החדשה בישראל. שוקן, ישראל.

Ben-Daniel, N., Rokach, R., Filtzerc, L. & Feldman, R. (2007) When Two are a Family: Looking Backward and Looking Forward in a Group Intervention with Single by-Choice Mothers, Journal of Family Therapy 29, 249–266.

Brimhall, A., Wampler, J., & Kimball, T. (2008) Learning from the Past, Altering the Future, Family Process, 47 (3), 373-387.

Gold, J. M. (2017) Honoring the Experiences of Gay Stepfamilies: An Unnoticed Population, Journal of Divorce and Remarriage, 58:2, 126-133.

Jensen, T. M., Lombardi, B. M. & Larson, J. H. (2015) Adult Attachment and Step-Parenting Issues: Couple Relationship Quality as a Mediating Factor, Journal of Divorce and Remarriage, 56:1, 80-94.

Kumar, K. (2017) The Blended Family Life Cycle, Journal of Divorce and Remarriage, 58:2, 110-125.

Metts, S. M., Schrod, P. & Braithwaite, D. O. (2017) Stepchildren's Communicative and Emotional Journey from Divorce to Remarriage: Predictors of Stepfamily Satisfaction, Journal of Divorce and Remarriage, 58:1, 29-43.

Saint-Jacques, M., Godbout, E., Gherghel, A., Parent, C., Drapeau, S. & Robitaille, C. (2016) Stepfamily Break-Up: A Qualitative Analysis of Trajectories and Processes, Journal of Divorce and Remarriage, 57:8, 517-541.

Stoll, B. M., Arnaut, G. L., Fromme, D. K. & Felker-Thayer, J. A. (2006) Adolescents in Stepfamilies, Journal of Divorce and Remarriage, 44:1-2, 177-189.

Tasker, F. (2005) Lesbian Mothers, Gay Fathers, and their Children: A Review, Developmental and Behavioral Pediatrics, 26:3, 226-240.